

XARİCİ İNVESTİSİYALARIN İQTİSADİ ARTIMA TƏSİRİ

Firuzə Aftandil qızı Məmmədova

Gəncə şəhəri, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti

firuzamammadova91@gmail.com

Xülasə. *İnvestisiyaların ölkənin iqtisadi artımına təsiri ilə bağlı aparılan araşdırmalar ənənəvi və müasir iqtisadiyyat tədqiqatlarının əsasını təşkil edir. Bu araşdırmalar, iqtisadiyyatın fərdi aspektlərini, maliyyə bazarlarının dinamikasını, xarici və daxili investisiyaların xüsusiyyətlərini və iqtisadiyyatın geniş perspektivlərini analiz edir.*

İnvestisiyaların səviyyəsi ölkənin iqtisadiyyatının inkişafı üçün kritikdir. Xarici investisiyaların cəlb edilməsi və daxili investisiyaların sürətləndirilməsi, sərmayənin artırılması, yeni iş yerlərinin yaradılması və texnologiya transferi kimi bərabər səylər yolu ilə ölkələrin iqtisadi artımı stimullaşdırılır. İnvestisiyalar sənayeləşməni, infrastrukturun inkişafını, innovasiyanı və insan kapitalının təkmilləşdirilməsini dəstəkləyir. İqtisadiyyatın bu tərəfləri ölkənin sürətli və sabit bir iqtisadi artımına kömək edir.

İnvestisiyaların ölkənin iqtisadi artımına təsiri barədə apardığımız araşdırmalar, müstəqil investisiya politikalarının təşkil olunmasını tələb edir. Bu politikaların müvafiq siyasi, iqtisadi və idarəetmə strukturları ilə dəstəklənməsi ölkənin uzunmüddətli iqtisadi inkişafına əhəmiyyətli töhfələr verir.

Bu məqalələr, investisiyaların iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrindəki rolu, xüsusilə də sənayeləşmə, innovasiya, insan kapitalı və infrastrukturun inkişafı üzərindəki təsirləri barədə geniş bir anlayış yaradır. İqtisadiyyatın global mərkəzləri və ölkələrin yerli iqtisadiyyatı üçün strateji yönünü dəyişdirmək üçün bu araşdırmaların nəticələri əhəmiyyətli olur.

Açar sözlər: *investisiya, iqtisadi artım, inkişaf, texnologiya, gələcək*

Giriş. *İnvestisiya, insanların belirsizliklərə qarşı qorunmaq və həm də öz varlıqlarını artırmaq məqsədi ilə etdikləri planlı addımlardan ibarətdir. Bu, maliyyəyə qoyulan və gələcəkdə gəlir yaradacağı və ya dəyərinin artacağı və daha yüksək bir qiymətə satıla biləcəyi ümidləri ilə alınan varidatlardır.*

İnvestisiya, bir ölkənin inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsində də əhəmiyyətli bir rol oynayır. İnvestisiyalar, inkişaf etmiş, inkişaf etməkdə olan və zəif inkişaf etmiş ölkələri ayırd etməkdə mühüm bir göstəricidir. Bu, ÜDM, inflyasiya, milli gəlir kimi bir çox faktora bağlı olur və inkişaf proqnozları üçün əsas göstəricilərdən biridir.

İnvestisiya, kapital qoyuluşları ilə bağlıdır. Yəni, yeni avtomobillərin alınması, daha böyük zavodların tikilməsi, avtomatlaşdırma üçün yeni texnologiyaların alınması kimi amillərə müraciət edir. Bu, toplam tələb hissəsinin artırılması ilə əlaqəlidir. Buna görə də investisiya artımı, toplam tələb və qısamüddətli iqtisadi artımın yüksəlməsinə kömək edir.

Ancaq biznes investisiyaları olduqca dəyişkən olur. Müəssisələr iqtisadi proqnozlarda yaxşılaşma görsələr, gələcək tələbatı ödəmək üçün investisiyaları artırıcaqlar. Buna görə də iqtisadi artım tempinin yaxşılaşması investisiyaların əhəmiyyətli dərəcədə artmasına səbəb ola bilər. Ancaq iqtisadi tənəzzül və iqtisadi artımın zəifləməsi vəziyyətində, biznes investisiyalarının həcmi əhəmiyyətli dərəcədə azalacaqdır[3].

Tədqiqatın obyektı və metodikası. Məqalədə təqdim olunan tədqiqatın obyektı və metodikası məhsuldarlıq, iqtisadi artım, investisiyalar və xarici iştirak kimi iqtisadiyyatın əsas sahələri üzərində mübahisə edir. Araşdırmalar iqtisadi inkişaf, investisiya həcmi və iqtisadi sürət kimi göstəricilər ətrafında dövr edir. Obyektı daxilində iqtisadiyyatın keyfiyyəti, daxili və xarici investisiyaların rolu, maliyyə bazarlarının dinamikası və inkişaf üçün əsaslı olan sahələrə diqqət yetirilir.

Metodikada müxtəlif iqtisadiyyat tədqiqatı üsulları istifadə olunur, məsələn, iqtisadi model və statistik analizlər, literatur sərfləri və müqayisəli analizlər kimi. Bu, məqalədə verilən faktları və müqayisələri dəstəkləyən və müəyyən iqtisadi prosesləri və nəticələri anlamağa kömək edən bir qaynaq bazası yaradır. Bu metodika araşdırma nəticələrinin dərinlikli və ətraflı bir şəkildə qiymətləndirilməsini və məqalədə verilən mövzuların qərəzli analizini təmin edir.

Bildiyiniz kimi, investisiya qoyuluşlarının həcmində baş verər müsbət dəyişikliklər iqtisadiyyatın keyfiyyətə yeni inkişaf səviyyəsinə yüksəlməsinə töhfə verir, çünki investisiyalar innovasiyaların, müasir texnologiyaların inkişafına, tərəqqiyə gətirib çıxarır. Məhz buna görə də iqtisadi ədəbiyyatda investisiyaların dövlətin iqtisadi artımına təsiri məsələlərinə belə böyük diqqət yetirilir.

Tədqiqatın nəticələrinin müzakirəsi. Hər bir dövlət, iqtisadi inkişaf üçün həm xarici, həm də yerli investisiyalardan istifadə edir. İnnovasiyalar, milli iqtisadiyyatın inkişafında əsas amil kimi qəbul olunur və bu bağlamda xarici investisiyalara daha çox önəm verilir. Lakin son onilliklərdə, maliyyə bazarının və xüsusən də fond birjalарının əhəmiyyəti artmaqdadır, bu da portfel investisiyasının əhəmiyyətini artırır.

Artan maliyyə bazarı dinamikası ilə birlikdə, portfel investisiyası da öz əhəmiyyətini qazanır. Bir çox xarici şirkət və fiziki şəxslər, yerli şirkətlərin səhmlərinə investisiya qoymaqdan imtina etməzlər. Bu, yerli şirkətlərin maliyyə dayanacağına və inkişafına dəstək olmaq üçün bir yoldur.

İnkişaf etməkdə olan ölkələr, iqtisadiyyatlarını və keçid dövrünü yaşayan ölkələr BXİ-ni iqtisadi inkişaf və modernləşmə, gəlir artımı və məşğulluq mənbəyi kimi görür. Bu ölkələr, sərmayələri cəlb etmək üçün öz BXİ rejimlərini asanlaşdıraraq və digər siyasətlər həyata keçirərək bu hədəflərə nail olmaq üçün çalışır.

BXİ-nin inkişaf etməkdə olan ölkələrin iqtisadiyyatları üçün ümumi faydaları yaxşı sənədləşdirilmişdir. Əksər tədqiqatlar göstərir ki, qəbul edilən ölkənin müvafiq siyasəti və əsas inkişaf səviyyəsi nəzərə alınmaqla, BXİ texnologiyasının yayılmasına töhfə verir, insan kapitalının formalaşmasına töhfə verir, beynəlxalq ticarət inteqrasiyasını təşviq edir, daha rəqabətli biznes mühitinin yaradılmasına və müəssisələrin inkişafına kömək edir. Bütün bunlar inkişaf etməkdə olan ölkələrdə yoxsulluqla mübarizənin ən güclü aləti olan yüksək iqtisadi artıma kömək edir. Bundan əlavə, sırf iqtisadi faydalardan əlavə, BXİ ev sahibi ölkədə ekoloji və sosial şəraitin yaxşılaşdırılmasına kömək edə bilər, məsələn, daha təmiz texnologiyaların transferi və sosial cəhətdən daha məsuliyyətli korporativ siyasətlər vasitəsilə[2].

Bir çox tədqiqatlarda belə nəticəyə gəlinib ki, BXİ həm yerli sərmayənin adətən səbəb olduğu səbəblərdən əlavə, həm ev sahibi ölkələrdə məhsuldarlığa, həm də gəlir artımına töhfə verir. Bununla belə, bu təsirin miqyasını qiymətləndirmək daha çətindir, ən azı ona görə ki, inkişaf etməkdə olan ölkələrə böyük XBİ daxilolmaları çox vaxt kənar amillərin təsiri altında qeyri-adi yüksək artımla üst-üstə düşür.

Bəzən iddia edildiyi kimi, BXİ-nin müsbət təsirlərinin daxili sərmayənin qismən "sıxılması" ilə yumşaldılması aydın deyil. Bəzi tədqiqatçılar sıxışdırmanın sübutu tapdılar, digərləri isə BXİ-nin həqiqətən daxili investisiyaları artırma biləcəyi qənaətinə gəldi. Buna baxmayaraq, hətta sıxışdırılmanın baş verdiyi yerlərdə belə xalis təsir ümumiyyətlə müsbətdir, ən azı ona görə ki, yerdəyişmə digər investisiya məqsədləri üçün az yerli vəsaitləri azad etməyə meyllidir.

Aydındır ki, inkişaf etməkdə olan ölkələr öz bazarlarında xarici iştirakdan faydalanmaqdan əvvəl təhsil, texnologiya, infrastruktur və səhiyyə sahələrində müəyyən inkişaf səviyyəsinə nail

olmalıdırlar. Qeyri-kamil və zəif inkişaf etmiş maliyyə bazarları da ölkənin BXİ-dən tam istifadə etməsinə mane ola bilər.

Zəif maliyyə vasitəçiliyi yerli müəssisələrə çox zərbə vurur. Bəzi hallarda bu, maliyyə resurslarının çatışmazlığına gətirib çıxara bilər ki, bu da onların xarici mövcudluğun təklif etdiyi biznes imkanlarından yararlanmasına mane olur. Xarici investorların fiziki infrastrukturda və maliyyə sektorunda iştirakı bu iki səbəbə görə kömək edə bilər.

Ölkələr inkişaf etdikcə və sənayeləşmiş ölkələrin statusuna yaxınlaşdıqca, BXİ axını onlara dünya iqtisadiyyatına daha da inteqrasiya etməyə kömək edir, xarici ticarət axınlarını yaradır və stimullaşdırır.

İqtisadi ədəbiyyatda, həmçinin, texnologiya transferi xarici korporasiyaların mövcudluğunun inkişaf etməkdə olan ev sahibi iqtisadiyyatda müsbət xarici təsirlər yarada biləcəyi bəlkə də ən mühüm kanal kimi müəyyən edilmişdir.

Əlverişli mühitin digər mühüm elementlərinə ev sahibi ölkənin əmək bazarı standartları daxildir. Ayrı-seçkilik və sui-istifadə ilə mübarizə aparmaq üçün səlahiyyətli orqanlar işçilərə öz insan kapitallarını təkmilləşdirmək üçün səlahiyyətlər verir və buna həvəslərini artırırlar. Bundan əlavə, iştirakçıların müəyyən dərəcədə təhlükəsizlik və sosial razılığa çıxışı olan əmək bazarı insan kapitalına əsaslanan iqtisadi strategiyaların uğurunun açarı olan çevikliyə daha çox meyillidir.

Adətən investorlar, öz məqsədləri üçün səmərəliliyi artırabilən müəssisələri seçirlər. Lakin siyasət nöqtəyi-nəzərindən bu, çox az fərq yaradır, çünki xarici investorlar yerli investorlardan səmərəliliyi artırmaq və ya yeni biznes imkanları əldə etmək qabiliyyətinə və ya istəyinə görə fərqlənir. Öz yerli kommersiya sektorlarının iqtisadi səmərəliliyini artırmaq istəyən hakimiyyət orqanları müəssisənin yenidən qurulması vasitəsi kimi BXİ-ni təşviq etmək üçün stimullara malikdirlər.

BXİ-nin ətraf mühitə də birbaşa təsiri, ən azı, qəbul edən ölkənin ekoloji siyasəti adekvat olduqda, ümumiyyətlə müsbətdir. Bununla belə, xüsusilə müəyyən sənaye və sektorlarda əks nümunələr də var. Ən əsası, daxil olan BXİ-nin ekoloji faydalarından tam istifadə etmək üçün ekoloji praktika ilə bağlı adekvat yerli potensiala və ev sahibi ölkə müəssisələrinin təkmilləşdirilmiş texnoloji imkanlarına ehtiyac var.

Birbaşa xarici sərmayə ilə əlaqədar olaraq inkişaf etməkdə olan ölkələr, yerli mövcud olan texnologiyalardan daha müasir və təmiz texnologiyaların tətbiqi imkanına malik olurlar. Bu, əlavə olaraq, yerli imitasiya, işçi dövryyəsi və təchizat zəncirinin tələbləri, ev sahibi ölkədə daha ümumi ekoloji yaxşılaşmalara səbəb olduğu yerlərdə müsbət xarici təsirlərə səbəb olur. Ancaq, çoxmillətli korporasiyaların öz ölkələrində ekoloji cəhətdən yararsız hesab edilən avadanlıqları inkişaf etməkdə olan ölkələrdəki filiallarına köçürməsi də qeyri-əlverişli hallara səbəb olmuşdur.

Belə aşağı keyfiyyətli texnologiyadan istifadə adətən şirkətin maraqlarına uyğun gəlmir; bu, BXİ ilə bağlı bir növ ekoloji riski nümayiş etdirir. BXİ-dən əldə edilən xalis mənfəət avtomatik olaraq yığılmır və onların miqyası ev sahibi ölkədən və kontekstdən asılıdır. Bəzi inkişaf etməkdə olan ölkələrdə BXİ-nin tam faydalarını saxlayan amillərə təhsil və səhiyyənin ümumi səviyyəsi, qəbul edən ölkə müəssisələrinin texnoloji səviyyəsi, ticarətə qeyri-kafi açıqlıq, zəif rəqabət və qeyri-adekvat tənzimləyici baza daxildir. Əksinə, inkişaf etməkdə olan ölkədə texnoloji inkişaf, təhsil və infrastruktur səviyyəsi, digər şeylər bərabər olmaqla, ona öz bazarlarında xarici iştirakdan daha yaxşı faydalanmağa imkan verir.

İnkişaf etmiş biznes infrastrukturuna malik olan ölkələr investorları özlərinə daha çox cəlb edir. Investorlar belə ölkələri əlverişli investisiya iqliminə malik olan ölkələr kimi qiymətləndirirlər. Ölkə iqtisadiyyatına investisiyaların cəlbi üçün "açıq qapı" siyasəti reallaşdırılır. Investisiyaların tələb edilən həcm və keyfiyyətinin təmin olunması məqsədilə ölkədə investisiya şəraitinin daha çox yaxşılaşdırılması üçün konkret olaraq addımlar atılır. 4].

Nəticə. Məqalə, inkişaf etməkdə olan ölkələrin birbaşa xarici sərmayə ilə əlaqədar olaraq qarşılaşdığı məsələləri və bu məsələlərin mövcud texnologiyaların tətbiqi, iş gücü dövryyəsi, ekoloji

təsir və infrastruktur kimi sahələrə olan təsiri ilə müzakirə edir. Nəticədə, məqalə, inkişaf etməkdə olan ölkələrin yerli mühitlərinin dinamikasını nəzərə alaraq xarici investisiyalardan nə qədər faydalanacağını və bu ölkələrdəki məhsuldarlıq, ekoloji yaxşılaşma və iqtisadi inkişaf kimi amilləri necə təsirləndirə biləcəyini qiymətləndirir. Məqalə, yalnız iqtisadiyyat üzərindən baxmayaraq, aynı zamanda sosial, ekoloji və infrastruktur aspektlərini də diqqətə alaraq, xarici sərmayənin inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün potensial faydalarını və ehtimallı risklərini qiymətləndirir.

ƏDƏBİYYAT

1. İnvestisiya fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu
2. İbrahimov F. M. Azərbaycan iqtisadiyyatına yönəldilən xarici investisiyalar və onun milli iqtisadiyyatın dirçəlməsində rolu. Bakı 2007.
3. Şəkərəliyeva Z. A. Keçid iqtisadiyyatında xarici investisiya qoyuluşunun zəruriliyi və onun nəzəri aspektləri . Bakı 2003
4. [http://www.anl.az/down/meqale/sdu_elm_xeber/2019/04/736957\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/sdu_elm_xeber/2019/04/736957(meqale).pdf)
5. <https://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/1959815.pdf>

УДК 339.5

ВЛИЯНИЕ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ

Мамедова Ф. А.

Резюме. Исследования влияния инвестиций на экономический рост страны составляют основу традиционных и современных экономических исследований. В этих исследованиях анализируются отдельные аспекты экономики, динамика финансовых рынков, характеристики иностранных и внутренних инвестиций, а также более широкая перспектива экономики.

Уровень инвестиций имеет решающее значение для развития экономики страны. Экономический рост стран стимулируется равными усилиями, такими как привлечение иностранных инвестиций и ускорение внутренних инвестиций, увеличение инвестиций, создание новых рабочих мест и передача технологий. Инвестиции поддерживают индустриализацию, развитие инфраструктуры, инновации и улучшение человеческого капитала. Эти аспекты экономики способствуют быстрому и стабильному экономическому росту страны.

Наши исследования влияния инвестиций на экономический рост страны требуют организации самостоятельной инвестиционной политики. Поддержка этой политики соответствующими политическими, экономическими и управленческими структурами вносит значительный вклад в долгосрочное экономическое развитие страны.

Эти статьи дают широкое понимание роли инвестиций в различных областях экономики, в частности их влияния на индустриализацию, инновации, развитие человеческого капитала и инфраструктуры. Результаты этих исследований важны для изменения стратегического направления глобальных центров экономики и местной экономики стран.

Ключевые слова: инвестиции, экономический рост, развитие, технологии, будущее

THE IMPACT OF FOREIGN INVESTMENT ON ECONOMIC GROWTH**Mamedova F. A.**

Summary. Research on the impact of investment on a country's economic growth forms the basis of traditional and modern economic research. These studies examine selected aspects of the economy, the dynamics of financial markets, the characteristics of foreign and domestic investment, and the broader perspective of the economy.

The level of investment is critical to the development of a country's economy. Economic growth of countries is stimulated by equal efforts such as attracting foreign investment and accelerating domestic investment, increasing investment, creating new jobs and transferring technology. Investments support industrialization, infrastructure development, innovation and human capital improvement. These aspects of the economy contribute to the country's rapid and stable economic growth.

Our research into the impact of investment on a country's economic growth requires the organization of an independent investment policy. The support of these policies by the relevant political, economic and governance structures makes a significant contribution to the long-term economic development of the country.

This article provide a broad understanding of the role of investment in various areas of the economy, in particular its impact on industrialization, innovation, human capital and infrastructure development. The results of these studies are important for changing the strategic direction of global economic centers and local economies of countries.

Key words: investment, economic growth, development, technology, future

Redaksiyaya daxilolma: 05.06.2024

Çapa qəbul olunma: 20.06.2024

